

Nr 276

Av herrar **Källstad** och **Mattsson**, om en allmän förskola.

(Lika lydande med motion nr 217 i Första kammaren)

I de flesta västeuropeiska länder börjar barnen sin obligatoriska skolgång i sexårsåldern. I England liksom i stora delar av USA börjar skolplikten redan vid fyllda 5 år. Som bekant är förhållandet annorlunda i vårt land. Att skolpliktsåldern här — liksom i övriga Norden — inträder först vid sju års ålder, har förmodligen främst historiska orsaker. Sjuårsgränsen sattes för över 125 år sedan.

Samhället har sedan dess förändrats. Barnen mognar tidigare. I dag har en sexåring kontakt med exempelvis radio och TV samt möjlighet att resa i en mycket högre utsträckning än bara för något decennium sedan. En utredning bör pröva förutsättningarna för införandet av allmän förskola och sänkning av inträdesåldern.

En sänkning av skolåldern medför problem av såväl pedagogisk som organisatorisk art. Det måste slås fast, att en reform måste ha ett utredningsresultat som bakgrund. Innan man företar en eventuell sänkning är det nämligen nödvändigt att närmare penetrera om detta skall innebära ett obligatoriskt förskoleår eller ett års förskjutning nedåt av skoltiden, vilka ekonomiska effekter som följer, i vilken mån sexåringar kan tillgodogöra sig delar av det lärostoff som nu erbjuds sjuåringar m. m. Särskilt bör de pedagogiska problemen belysas. Nya forskningsrön och moderna hjälpmedel kan dessutom i en snar framtid radikalt förändra de tidiga skolårens pedagogik.

1957 års skolberedning

Frågan om sänkning av skolinträdesåldern har berörts i flera utredningar. 1957 års skolberedning ansåg exempelvis i grundskolebetänkandet 1961 att man förr eller senare måste allvarligt överväga inrättandet av förskoleklasser eller låta barnen börja skolan redan i sexårsåldern. Beredningen var på grund av sina direktiv förhindrad att behandla detta problem, varför endast vissa allmänna synpunkter uttalades om förskoleväsendet. Detta beklagades av flera remissinstanser. Flera av dem ansåg att förskolan borde införlivas i det obligatoriska skolväsendet, varvid förskolorna sålunda skulle lyda under skolstyrelserna och skolöverstyrelsen. Ett antal remisser (LO, SACO, TCO, FPU) föreslog tillsättande av en utredning för snabbbehandling av den viktiga förskolefrågan.

Skolöverstyrelsen ansåg senare i ett yttrande över en annan utrednings betänkande att förskolorna och — om erfarenheten visade det lämpligt — barnstugeverksamheten borde ställas under överstyrelsens tillsyn.

Förskolan

Som vi redan tidigare framhållit måste förskolans roll i samband med en ev. tidigarelagd skolstart utredas. Särskilt bör man då uppmärksamma i vad mån och på vilket sätt förskolan skall infogas i det obligatoriska skolväsendet. Det bör också särskilt undersökas i vilken utsträckning undervisningen för 6-åringar kan täcka delar av de kursmoment som nu gäller för årskurs 1 i grundskolan.

Expertisen tycks vara helt ense om förskolans stora betydelse. Den erbjuder barnen gruppsysselsättningar och förbereder dem för skolans gruppliv. Därigenom grundlägges hos barnen vissa sociala inriktningar, som blir värdefulla vid den fortsatta skolgången. Det är därför inte förvånande att undersökningsresultat visar att barn som gått i förskola klarat åtminstone det första skolåret bättre än andra barn.

En mycket snabb tillväxt av lekskolor/förskolor har ägt rum under senare år. En stark föräldraopinion är positiv till denna utveckling. Centerns kvinnoförbund genomförde nyligen en inventering över hela landet av antalet lekskolor, lokaler, utrustning och personal. Resultatet tyder på att föräldrarna önskar en fortsatt snabb utbyggnad av förskoleverksamheten i skolans regi.

Skolöverstyrelsen

I ett remissvar från 1967 anser skolöverstyrelsen att de skäl som talar för en tidigare skolstart eller tidigare kontakt med undervisning främst är de sociala. Barn som kommer från mindre studievänliga miljöer är nämligen ofta handikappade i förhållande till kamrater som växt upp i studievänlig miljö. Man drar sedan följande slutsats: »En bättre förutsättning för en god skolstart skulle barnen få om förskoleorganisationen utbyggdes som SÖ ovan har nämnt.»

Vi anser inte att skolöverstyrelsen med detta uttalande argumenterar emot vårt krav på utredning om sänkt skolinträdesålder — däremot pekar man på ett annat positivt alternativ. På samma sätt anser vi man måste tolka en annan viktig slutsats i samma remissvar. Det anses där att det framför allt bör undersökas om det finns ytterligare möjligheter till ett mer flexibelt system för skolstart så att denna blir baserad mer på barnens mognad än på deras biologiska ålder. Skolöverstyrelsen pekar här på behovet av ytterligare forskning som bättre kan klarlägga begreppet skolmognad, vilket i sak inte strider mot vårt krav, samt prioriterar — i motsats till oss — dessa önskemål. Självfallet bör så lämpliga skolmognadsprov som möjligt i framtiden liksom nu få avgöra om barnen skall börja vid 5, 6 eller 7 års ålder; detta oavsett vilken lösning på problemet med den tidigare skolstarten en utredning kan komma att förorda.

Vårt slutomdöme om det remissvar i ärendet som senast lagts fram av skolöverstyrelsen och vilket statsutskottets majoritet i hög grad åberopade när man avslög vår begäran förra året måste således bli att den sakargumentation som där fördes likaväl skulle ha kunnat utmynna i ett bifall till vårt förslag.

Skolpliktstidens längd

En annan viktig fråga att ta upp i en utredning gäller skolpliktstidens längd. En uppfattning går ut på att en sänkning av skolinträdesåldern med ett år genom ett obligatoriskt förskoleår medför 10-årig skolplikt. Enligt en annan uppfattning bör en förskjutning av den obligatoriska utbildningen ett levnadsår nedåt resultera i att sexåringen redan från början ges skolmässig utbildning — om än av något enklare slag än den som nu ges sjuåringarna. Denna uppfattning skulle alltså i motsats till den första innebära oförändrad skolpliktstid, d. v. s. nioårig skolgång.

Det finns givetvis inte möjligheter att nu ta ställning till dessa alternativ. De pedagogiska, ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga effekterna av de båda alternativen bör utredas.

Sambandet förskola—grundskola

Olika förslag i syfte att stärka sambandet förskola—grundskola har lagts fram. En lösning är att snabbt satsa på utbyggnad av förskoleinstitutionen och sedan öka samarbetet med grundskolan. Det behövs ett *organisatoriskt* samband mellan de båda skolformerna med skolöverstyrelsen som gemensam huvudman. Det skulle däremot vara en nackdel att såsom nu ha olika huvudmän för dem.

Vi förordar i stället att förskolorna snarast möjligt överflyttas till skolmyndigheterna på såväl det centrala, regionala som det lokala planet. Våra förslag sammanfaller här med 1957 års skolberednings syn på denna fråga. Som tidigare antytts ansåg denna att förskoleväsendet så småningom — efter en kraftig utbyggnad — borde införlivas med det allmänna skolväsendet. Samma inställning redovisade statsutskottet i ett utlåtande 1964.

I avvaktan på att ett sådant förslag närmare utreds bör en organisatorisk samverkan mellan de båda skolformerna kunna komma till stånd redan nu i form av gemensamma studiedagar för lågstadielärare och förskollärare etc. I en del kommuner förekommer redan nu samarbete i form av studiebesök vid grundskola för barnen i förskolan, ömsesidiga studiebesök lärarna emellan samt skriftliga utlåtanden om förskolebarnen i samband med att de börjar i grundskolan. Under förberedandet av högertrafikomläggningen förekom gemensamma konferenser mellan lärarna i de båda skolformerna.

I de fall kommunerna kan ordna förskoleverksamhet för femåringar, vilket vi anser i hög grad önskvärt, bör också denna enligt vår mening inordnas under skolväsendet. Vi förutsätter emellertid att den i så fall är frivillig för femåringarna.

Pedagogisk-psykologisk forskning och undervisningsmetodiskt utvecklingsarbete

Forskningen inom barnpsykologin och småbarnspedagogiken är klart underdimensionerad i vårt land. Den psykiska utvecklingen under de tidigare barnåren har knappast varit föremål för någon vetenskaplig forskning alls. Viss om än begränsad forskning bedrivs f. n. vid barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm. På grund av knappheten på medel och personal samt

kravet att samtidigt ge undervisning och träning av praktikanter blir emellertid forskningen där i hög grad eftersatt.

Beslutet om en integration av lekskolor och daghem i en gemensam barnstugeinstitution fattades utan att förslaget var grundat på egentlig forskning kring barnets situation i en kollektiv miljö. Forskningen om den psykiska utvecklingen hos förskolebarn och barn i de lägre skolåldrarna måste därför intensifieras. I motioner från vårt håll framlades förra året förslag om en väsentlig utbyggnad av denna forskningsgren. Detta avslogs av riksdagsmajoriteten.

Skolmognadsbegreppet

En viktig åtgärd i samband med barnets möte med den obligatoriska skolan är att konstatera dess skolmognad. Begreppet skolmognad är inte entydigt. Det måste alltid ställas i relation till de krav, som skolan ställer i fråga om undervisningen. I ett land, där skolplikten börjar vid 5 år, kan man inte med skolmognad gärna mena detsamma som i ett land, där den obligatoriska skolan börjar först vid 7 år. Om skolpliktsåldern i vårt land genom införandet av ett allmänt förskoleår sänks med ett år, måste därför skolmognadsbegreppet undergå viss förändring. Självfallet är en sexåring psykiskt sett inte lika väl utvecklad som en sjuåring. Undervisningen och därmed mognadsbegreppet bör därför avpassas med hänsyn härtill.

Forskning behövs även på detta område. Våra nuvarande skolmognadsprov har ofta utsatts för negativ kritik. Det har ansetts att det inte ligger mycket av värde i dessa prov. Desto angelägnare är det då att forskningen intensifieras även här så att ett nytt och mera hållbart skolmognadsbegrepp utformas.

Skolorganisatoriska konsekvenser av sänkt skolinträdesålder

En reform av det slag vi pläderat för i denna motion kommer att medföra större efterfrågan på lärare och lokaler. Vidareutbildning av förskolans lärare och andra lärargrupper kan skapa underlag för en god lärarförsörjning vid reformens ikraftträdande. Också andra lärarutbildande åtgärder kan bli aktuella.

Men en sänkning av skolinträdesåldern kan rimligen inte införas på en gång i hela landet. Det statsfinansiella läget medger förmodligen i en nära framtid endast en successivt införd sänkning. Dessa frågor måste emellertid utredas närmare.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående förutsättningarna för inrättandet av en allmän förskola enligt i motionen angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av sådana reformer.

Stockholm den 24 januari 1968

Thorvald Källstad (cp)

Lennart Mattsson (cp)
